

**«Олонхо дойдутугар өбүгэлэр оонньуулар»
аралдьыйыы сценарийа.**

Сыала - сорууга:

1. Өбүгэлэрбит оҕону эт-хаан өттүнэн сайыннарар уратыларын туһанан сытыы-сымса, чэгиэн-чэбдик буоларга иитии.
2. Сыл устата билсибит сахалыы төрүт оонньууларын хатылааһын.

Туттуллар тэрил: Проектор, олонхо бухатыырдарынан слайд, сахалыы оонньууларынан слайд, өс хоһооннорунан слайд, оонньууларга атрибуттар, хас биирдии оҕоҕо мэтээл, фоновай музыка.

Вед: Чэбдик – ыраас доруобуйалаах,

Бөҕө-таҕа эттээх-сииннээх
Дьонун дьоннор буоларга
Сүүрэри сөбүлүүх,
Эккирири элбэтиэх,
Куобахтаан кунуйуох,
Кылыйан кыыратыах,
Хапсаҕайга хадьыктаһыах,
Тустууга тургутуһуох,
Өйү-санааны сааһылыах!
Оччоҕо эрэ, оҕолор,
Унуоххут улаатыа,
Инниргит кытаатыа,
Доруобай, чөл куттаах
Туһа киһитэ буола улаатыаххыт!

Вед: Үтүө күнүнэн күндү оҕолор, төрөппүттэр, иитээччилэр, убаастабыллаах дьүүлүүр сүбэ!

- **Олонхо геройдарынан, бухатыырдарынан презентационнай слайд барар.**

Вед: Урукку кэмтэн бииги төрүттэрбит төрүт-уус оонньуулар, хамсаныылар баар буолан, оҕолор бэйэлэрэ дьарыктанан, кыыл-көтөр, үлэ-хамнас хамсаныыларын үтүктэн, сүүрэн-көтөн, ууга-хаарга хатарыллан, кыра эрдэхтэн үлэҕэ эриллэн-эрчиллэн эт-хаан өттүнэн бэркэ сайдаллара.

Вед: Ону таһынан, уһун кыһынны киэһэлэргэ, өбүгэлэрбит олонхону ордук сэргээн истэллэрэ. Эт-хаан сайдытыгар иитиигэ олонхо сүрдээх улахан сабыдыаллааҕа, ол курдук бухатыырдар быһыылар – таһаалара, хайдах эрчиллэллэрэ, күүстэрэ – уохтара хоһуйуллара.

Ол да иһин оҕолор олонхо бухатыырдарыгар тэннэһэ сатыыллара, бэйэ – бэйэлэрин ардыларыгар күрэхтэһэллэрэ.

Вед: Онтон бүгүн биһиги оҕолорбут олонхо бухатыырдарын курдук төһө сымса, түргэн, өйдөөх уонна күүстээх эбиттэрин быһаарыахпыт.

Ол курдук өбүгэлэрбит кыстыктан көһөн сайылыкка тахсаллара биир кэрэ бырааһыннык буолара. Атыыр оҕус айаатааһына, оҕолор аймалҕаннара, киһи – сүөһү үөрүүтэ барыта биир тыын буолара.

- **Музыка барар.**
- **Оҕолор «Сайылыкка тахсыы» үгкүүнү толороллор. Эрдэ музрук туруорар.**

Вед: Сайылыкка атыыр оҕуһу харсыһыннарыы дьикти түгэнинэн буолара. Оҕустар харсыһан бүтүгүтэринэ аны оҕолор харсыһа оонньоуллара. Чэйин эрэ, уоланнарбыт харсыһыларын көрүөбүн.

- **Хас сахалыы оонньоу ахсын көрүгүннэринэн слайд барар, быраабылатын хатылыыллар, оҕолор бэйэлэрэ кэпсииллэрин ситиһии.**
- **Оонньоу барар.**

Вед: Итии, куйаас кэмнэргэ ынахтар бырдахтан, күлүмэнтэн мэхэйдэтэн сүгүн ыаппаттар дии. Оччоҕо тэбиэлэммитин, мөхсүбэттин диэн хайыыллар этэй? (оҕолор эппиэттэрэ, ол кэннэ слайд көстөр). Маладьыастар, кэлин атахтарын быанан кыаһылаан кэбиһэллэр этэ дии уонна ону үтүгүннэрэн «Кыаһаланыы» диэн оонньоуну тэрийэллэр эбит.

- **Оонньоу барар.**
- **Ойуу тахсар, оҕолор оонньоуну таайаллар.**

Вед: Былыр өбүгэлэрбит дьаданы өттүлэрэ оттуулларыгар үксүн дулҕалаах сир тиксэрэ. Ол иһин дулҕалаах сиринэн иннибэккэ сылдьар туһугар араастаан туттан оттууллара. Кыһын харана түүгүнэ, сайын эрэйдэммит күгүннэрин санаан, ыалдьыт, хоһоһо кэллэбинэ «Дулҕалаах сиринэн» оонньоу тэрийэллэр эбит.

- **Оонньоу барар.**
- **Ойуу тахсар, оҕолор оонньоуну таайаллар.**

Вед: Төрдүс оонньуубут аата «Хорон оту үрдүнэн ыстаныы». Атахтарын төбөтүттэн икки илиилэринэн тутан баран, илиилэрин араарбакка, от үрдүнэн ыстаныы.

- **Оонньуу барар**
- **Вед:** Бэһис оонньуу «Кириэс тэбии» (кыргыттар). Кириэстии ууруллубут мас үрдүнэн сис туттубут оҕолор атахтарын кириэстии тэбэн, маһы таа-рыйбакка, үнкүүлээн ааһыахтаахтар. Ону кытта тэннэ ханнык баҕарар ырыаны дорҕоонноохтук ыллахтаахтар.
- **Оонньуу барар.**

Вед: Оҕолор, сылайдыгыт дуо? Сынньанан, тыын ыла таарыйа өбүгэлэрбит олохторугар – дьаһахтарыгар дьүөрэлээн айан хаалларбыт өс хоһоонорун таайыабын.

- **Проекторынан ойуулар тахсаллар, ол ойууларынан өс хоһоонорун таайаллар.**
- **Түмүккэ саамай элбэх өс хоһоону таайбыт оҕоҕо мэтээл кэтэрдэллэр.**
- **Ойуу тахсар, оҕолор оонньууну таайаллар.**

Вед: Алтыс оонньуу «Сыалыһардаһыы» (уолаттар). Икки оҕо атахтаһа ыкса сыталлар. Уна илиилэринэн тоҕолохтоһоллор. Ханас атахтарын төбөлөрүн өндөшпөккө уна атахтарынан хатыйсан баттаһаллар.

- **Оонньуу барар.**
- **Ойуу тахсар, оҕолор оонньууну таайаллар.**

Вед: Сэттис оонньуу «Күлүүстээһин». Икки сурааһын тардыллар. Ол иһигэр икки оҕо киирэн туран уна илиилэрин ортоку тарбахтарынан тардыһаллар. Бу оонньууга тарбахтара күүстээх киһи кыайар эбит.

- **Оонньуу барар.**
- **Ойуу тахсар, оҕолор оонньууну таайаллар.**

Вед: Тохсус оонньуу «Ойбонтон уулааһын». Күөлгэ ойбон алларан сүөһүнү уулатыы билигин даһаны баар. Сүөһүлэр моойдорун уһата-уһата, сорохтор илин атахтарынан тобуктаан уулууллар. Ону көрөн өбүгэлэрбит эмиз «уулуур» оонньууну айбыттар эбит.

Оонньуу биир көрүнгэ – атабы киэнник үктэнэн туран, сис тутта сылдьан, төнкөйөн сиртэн тугу эмэ ытыран ылыы.

Иккис көрүнгө – уна илиинэн ханас кулгаабы тутта сылдьан, ханас илиинэн уна атах тумсун тутан баран, ангар атахха туран эрэн иһиттэн уулаан ылыы (эбэтэр мал ытыран ылыы). Иккис көрүнгө ыарахан, уустук хамсаныы, оһон элбэхтик дьарыктаннахха спортивной көрүнгөргө улахан көмөнү оноруон сөп.

- **Оонньоу барар.**
- **Ойуу тахсар, оһолор оонньоуну таайаллар.**

Вед: Бу оонньоу олох былыргы, кыргыз үйэтинээһи оонньоу. Оонньоу аата ким диэн этэй? (оһолор эһиэттэрэ). Саамай сөп, «Ыт буутун охсуһуута». Өбүгэлэрбит өстөөхтөрүн кыайан баран үөрүү бырааһынньыгар оонньоуулар дии.

Икки киһи уна илиилэринэн ханас кулгаахтарын туталлар, уна атахтарын ханас илиилэригэр кэннинэн туталлар уонна кылыа сылдьан санныларынан анныһаллар. Илиитин-атабын ыһыктыбакка охтубут киһи, тутун да араарбакка, ойон туран салгыы оонньоон сөп.

- **Оонньоу барар.**
- **Ойуу тахсар, оһолор оонньоуну таайаллар.**

Вед: Уонна саамай бүтэһик ханнык оонньоунуй? «Хардаҕас охторуута», биһиги саамай сөбүлүүр оонньоубут дии. Манна тула сүүрө сылдьан атыгар баар киһини хардаҕас диэки үтүрүйэн охторо сатыылар. Хардаҕаһы охторбут киһи туораан иһэр дии.

- **Оонньоу барар.**
- **Музыка тыаһыыр, «Эһэрдэ үнкүүтэ» барар.**

Вед: Өбүгэлэрбит кыдааннаах кыһын тымныытыгар, кыараҕас балаҕаннарыгар хаайтаран да оһордоллор өссө оһуол араас оонньоууларын оонньоон уһун кизһэлэрин атаараллара. Аныгыскы аралдьыйыга оһуол оонньоууларын тула төрөһүттэрбитин кытта күрэстэһиһпит.

Манан биһиги аралдьыйыбыт түмүктэнэр, өбүгэ оонньоууларын оонньооң, чэгиэн-чэбдик доруобай буолун диэн алһаан туран минньигэс бириистэрбитин туттарабыт.

Выполнила воспитатель МБДОУ

«Детский сад «Кэнчээри»

Протодьконова Т.С.

